

КРИМ З УКРАЇНОЮ:
ІНТЕРВ'Ю
З МИКОЛОЮ
ПОРОВСЬКИМ

3

**НАШ
АРХІВ:**
ДЕ КРИМ,
ДЕ РИМ...

4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 50
15.12.2017

www.svitlytsia.in.ua

РЕЗОНАНС

Заручники імперських амбіцій – пасажирів, котрі спокуслилися летіти рейсом Москва – Сімферополь. Чи відомо їм, куди вони можуть залетіти, довіривши своє життя всіляким «доброльотам»? Польоти цивільної авіації до Криму без дозволу України, як відомо, заборонені. ІКАО, міжнародна організація цивільної авіації, не визнає анексію Криму Російською Федерацією, а отже, всі права на контроль повітряного простору над півостровом залишаються за Україною. А Україна не дозволяє літати в Крим.

**ВАЛЕРІЙ
ВЕРХОВСЬКИЙ**

Сімферопольський аеропорт закритий Україною ще 27 березня 2014 року «з технічних причин» (як було тоді заявлено офіційно). Втім, пасажирські літаки у Крим літають постійно. «Аерофлот» організував дочірню лоукост-компанію «Добролет», і саме вона стала першим показовим прикладом застосування санк-

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

121,5 МЕГАГЕРЦ: ПОЛІТ ТРИВАЄ?

цій. Уже 30 липня 2014 року авіакомпанії, яка не приховувала своєї діяльності в Криму, відмовили в допуску у небо країн Євросоюзу, що в підсумку закінчилося вимушеною ререєстрацією свідоцтва експлуатанта. Нова авіакомпанія отримала назву «Победа».

Російські авіаперевізники, як і переважна біль-

шість іноземних авіакомпаній, зазвичай орендують літаки у лізингових компаній, а не купують їх. Оскільки санкції зачіпають і власників бортів – вони не ризикують своїм бізнесом; зрештою, «руссій мір» літає переважно на «Боїнгах» і «Аеробусах», а не на продукції вітчизняного авіапрому. Обслуговуван-

ня парку – все це давно залежить від Європи та США. А по обидва боки Атлантики анексію Криму не визнають.

Міністерство транспорту США та американська Федеральна агенція цивільної авіації (FAA) з року в рік за час окупації продовжують заборону польотів американським авіакомпаніям до Криму.

Євроконтроль (Європейська організація з безпеки аеронавігації) відмовився визнавати перехід повітряного простору над Кримом під російську юрисдикцію, поки питання не буде врегульоване відповідно до міжнародних правових норм, а крім цього, не визнає російську приналежність підприємства «Крымаэронавигация». Цим рішенням для авіаперевізників сорока європейських країн польоти в Крим опинилися під фактичною заборонаю. «Євроконтроль, відповідно до конвенції ІКАО з міжнародної цивільної авіації, не визнає одноосібних заяв стосовно здійснення аеронавігаційного обслуговування в будь-якому секторі повітряного простору України, крім заяв української влади».

Україна ще з 2014 року подає позови до європейських судових установ з беззаперечними доказами польотів: літаки яких авіакомпаній літали до Сімферополя та з Сімферополя й о котрій годині. Проте Росія ігнорує рішення судів, а змусити поважати себе додатковими жорсткішими санкціями Європа не ризикує – світова цивільна авіація надто залежна від цієї країни.

Літаків-невидимок у російських авіакомпаній поки що немає. Але російські авіаперевізники не мо-

жуть відмовитися від цього маршруту і вдаються до різних, навіть небезпечних, фортелів.

Якщо діяти за правилами, увійшовши до зони контролю України, який у цьому регіоні здійснюється з Дніпра, борт рейсу Москва-Сімферополь мав би доповісти про себе за формою та запитати добро на подальше продовження польоту. Український авіадиспетчер повідомив би пілотам російського лайнера, що через окупацію півострова політ неможливий і порадив би повернутися до Москви або здійснити вимушену посадку в найближчому аеропорту України.

Попервах практикувалося зниження літаків на вильоті з «легального» російського повітряного простору на вході до повітря Криму до гранично малої висоти, щоб повітряне судно було поза зоною роботи диспетчерів з контролю верхнього повітряного простору Дніпра.

Втім, це не врятувало російських авіаперевізників – усе одно відомості про компанії, рейси з номерами бортів і часом вильоту та прибуття включно засекретити неможливо. Особливо, якщо всіма засобами рекламувати дешеві авіаквитки до Сімферополя.

2

КРИМ У ТВОРАХ

ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

8

121,5 МЕГАГЕРЦ: ПОЛІТ ТРИВАЄ?

РЕЗОНАНС

ВАЛЕРІЙ
ВЕРХОВСЬКИЙ

Діяти таким чином російські авіатори почали регулярно, цілковито у дусі вірних путінців – нахабно та цинічно. Справа в тому, що у світовій цивільній авіації чітко розподілені частоти радіозв'язку. 121,5 МГц – аварійна частота, використовувати яку можна у виняткових випадках – для повідомлення про аварійну ситуацію з боку землі чи літака. Знаючи, що зв'язок між диспетчерською службою та повітряним судном здійснюється в режимі діалогу (неможливо щось повідомити, поки екіпаж літака не перейде на режим приймання), росіяни стали вельми часто вмикати на весь час польоту цього відрізка шляху аварійну частоту, чим блокують будь-які запити з боку українських диспетчерів.

Це означає не лише те, що у випадку аварійної ситуації вони підписують вирок самі собі та пасажирам рейсу, а ще й те, що всі повітряні судна в небі над Кримом, прилеглою акваторією Чорного та Азовського морів та навіть над частиною материкової України (а також на-

земні диспетчерські служби) не зможуть за потреби подати аварійний сигнал цією частотою.

Польоти з увімкненою «аварійкою» й олімпійські «мутки» якнайкраще свідчать про те, куди потрапив Крим. Один факт, що весь світ збирає транзитну платню лише за диспетчерське обслуговування іноземних рейсів, а росіяни ще й додаткові кошти за використання повітряного простору для трансконтинентальних перельотів, – красномовне свідчення тому. Ця «оригінальна» данина йде цільовим призначенням у бюджет..., але не державний, а приватної компанії «Аерофлот»!

Демонструючи нехтування всіма цивілізованими нормами, плекаючи ілюзії своєї «особливості» у світі, Росія вкотре прирікає себе на новий етап деградації. Можна літати, сподіваючись на російський «авось», можна навіть «виграти» світову першість з допінгу, можна роками видавати брехню через слухняні ЗМІ. Але таке ми вже проходили. Це закінчується чорнобилями, «нахімовими» і «курськими», паралічем економіки, що нічого ліквідного на світовому ринку, крім нафти й газу, запропонувати не може, а в підсумку – системою кризою, банкрутством держави та розпадом країни.

Зона контролю повітряного руху м. Дніпро

НА ЧАСІ

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

СПРАВА ВОЛОДИМИРА БАЛУХА: НОВІ ЗВИНУВАЧЕННЯ ВІД ОКУПАНТІВ І ПІДТРИМКА ВІД УКРАЇНЦІВ

8 грудня з ініціативи Кримської правозахисної групи і Кримського центру ділової та культурної співпраці «Український дім» у Києві відбулася акція на підтримку Володимира Балуха, який цього дня у 2016 р. разом з українським прапором розмістив на своєму будинку табличку «Вулиця Героїв Небесної Сотні», що стало причиною чергових репресій проти нього. Після акції банер на підтримку Володимира Балуха активісти розташували на мосту над алеєю Героїв Небесної Сотні, закликавши всіх фотографуватися біля нього і ділитися цими світлинами у соцмережах.

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Днем раніше, 7 грудня, Кримська правозахисна група (КПГ) повідомила, що кримському політв'язню Володимиру Балуху напередодні вручили постанову про притягнення як обвинуваченого за ч. 2 ст. 321 КК РФ (дезорганізація діяльності установ, що забезпечують ізоляцію від суспільства). Звинувачення висунуто в рамках «кримінальної справи», порушеної під час утримання активіста в СІЗО Сімферополя: Балуха тоді звинувачували за ст. 318 КК РФ (застосування насильства відносно представника влади). Тоді ж стало відомо, що

«суд» у Роздольному задовольнив клопотання захисту Балуха про допит «начальника управління ФСБ РФ по Криму і Севастополю» Віктора Палагіна, котрий запитав у «суду» дозвіл на обшук у будинку українця 8 грудня 2016 р., посилаючись на «оперативну інформацію» від 9 грудня 2016 р.: захист вимагав з'ясувати, яким чином виникла ця невідповідність у датах.

Крім того, «суд» з ініціативи захисту мав допитати оперативників ФСБ Леонова та Забару, щоб дізнатися, чому в обшуку брали участь «поліціанти» і чому «справу» проти Балуха було порушено за два дні до передачі матеріалів слідчому. Також захист заявив відведення «прокурору» Корольову, який систематично ігнорував факти порушення окупаційного законодавства протягом півроку, та «судді» Тедесвій, котра вже двічі виносила рішення, в подальшому скасовані кримським «верховним судом», що є перешкодою для подальшої участі у «справі». Ці клопотання «суддя» відхилила. Сам Балух під час засідання заявив клопотання про надання медичної допомоги, після чого був доправлений до районної лікарні, де, попри погане самопочуття, був визнаний спроможним брати участь у «судовому засіданні».

Водночас Прокуратура АР Крим здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні за фактами переслідування Володимира Балуха за озна-

ками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 146, ч. 2 ст. 162, ч. 3 ст. 357 КК України. 8 грудня у прес-службі відомства повідомили, що слідчим відділом Головного управління Національної поліції в АР Крим і м. Севастополь та Прокуратурою АР Крим зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у зазначеному кримінальному провадженні колишнім працівникам правоохоронних органів України, які у подальшому перейшли на службу до окупантів. 5 грудня було повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 162 (порушення недоторканності житла) КК України, «старшому оперуповноваженому відділу управління ФСБ по республіці Крим та м. Севастополь», який підозрюється у незаконному проникненні 08.12.2016 р. до житла особи та незаконному проведенні у ньому обшуку з погрозою застосування насильства. 7 грудня повідомлено про аналогічну підозру «старшому слідчому слідчого відділу МВС РФ по республіці Крим» у Роздольненському районі, який скоїв правопорушення 14.11.2015 р. Зазначених осіб оголошено у розшук. Окрім цього, слідчим суддею надано дозвіл на затримання колишнього співробітника СБ України з метою приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

КРИМ З УКРАЇНОЮ

Рубіж 80–90-х років ХХ століття – час вибухового зростання громадянської активності демократичних та патріотичних сил у конаючому Радянському Союзі та виникнення незалежних держав на його просторі. Свою специфіку мало також і політичне життя Кримської області УРСР, де не вирішені за попередній історичний період проблеми кримських татар та українців, як і політичного устрою Криму в цілому, давалися взнаки.

Про деякі важливі аспекти тодішнього українського та кримського політичного життя розповів в інтерв'ю нашій редакції відомий український політик та громадський діяч Микола Поровський. Саме він на початку буремних кримських 90-х очолював своєрідний політичний десант до Криму – представників Народного Руху та «Просвіти», який надіслала на допомогу Велика Україна.

– Пане Миколо, як учаснику політичних подій у Криму в 90-ті роки, із якими основними труднощами Вам тоді довелося стикатися?

– Перш за все, маю розповісти про Громадський комітет «Крим з Україною», який діяв у Криму із 1992 року. Я тоді був народним депутатом України, членом парламентського Комітету з питань оборони та національної безпеки, а також головою Координаційної ради НРУ – тобто координував діяльність обласних організацій РУХу.

Після проголошення незалежності України на референдумі за Акт незалежності проголосували 56% кримчан, отож ми розуміли, що в Криму створилася хитка й не дуже переважна більшість на користь України. Розуміли це і в Криму. Невдовзі до Києва приїхали представники українських громадських організацій Криму – «Просвіти», НРУ, УРП, із проханням допомоги, бо в Криму одразу

після проголошення Україною незалежності почали нарощувати діяльність проросійські сепаратистські сили. Російські спецслужби створювали проросійські імперсько-націоналістичні організації – РДК, «Русскую общину Крыма» та інші, які намагалися порушити єдність Криму з Україною та ставили за мету приєднання Криму до Росії.

В той час у Криму була сильна структура Комуністичної партії, яка вела із Києвом свою гру: кримські комуністи на чолі із Багровим намагалися показати себе перед Президентом України й українською владою як єдину політичну силу, що здатна опанувати ситуацію в Криму. Звісно, за умови, що вони будуть керувати Кримом і отримають від цього керівництва всі дивіденди – з приватизації кримських підприємств та опосідання ними усіх структур влади.

В Криму була ще одна сила, яка міцніла, проте ще не мала переконливого впливу – це кримські татари, їх було тоді трохи менше 200 тисяч. Ну і, звичайно, діяли в Криму й українські національно-патріотичні організації – РУХ, УРП і «Просвіта», які були для тодішньої влади Криму чужими, оскільки на владних посадах всюди були комуністи й вони дивилися на них, як на українських націоналістів. Але і в Києву організації українців Криму були також чужі – вчорашні комуністи, які обійняли посади і в Кабінеті Міні-

М. Поровський з однопартійцями на святкуванні Дня ВМС України в Севастополі, 2010 р.

М. Поровський у редакції «Кримської світлиці», грудень 2017 р.

стрів, і в Адміністрації Президента незалежної України, не хотіли розуміти і підтримувати відродження українства як у Криму, так і в Україні в цілому, оскільки бачили в цьому загрозу своїм інтересам. У таких умовах ніхто, окрім РУХу, не міг надати допомоги українцям Криму.

На початку 1992 року на спільній нараді представників Проводу НРУ, «Просвіти», Української республіканської партії було вирішено створити таку громадську організацію, яка б консолідувала можливості для надання допомоги українським організаціям Криму. Отож ми створили Комітет громадських організацій «Крим з Україною» і мені доручили очолити цю організацію.

– Коли Комітет розпочав роботу в Криму?

– У березні ми – два десятки представників РУХу, що виявили бажання попрацювати в Криму, вперше приїхали до Сімферополя (1992 р. – ред.). Серед найперших були Володимир Лаврінок, Ярослав Карнадз, Тарас Огородник. Спочатку мали певні труднощі з розміщенням: у готелі не зупинишся, потрібно мати приміщення, де приймати людей. Та ми й розуміли, що тільки-но таке приміщення з'явиться, одразу ж набіжать проросійські організації – пікетувати, блокувати, протидіяти... З огляду на це у мене виникла думка звернутися до військових, адже як член Комітету Верховної Ради з питань

чанам депутати переконливо обґрунтовували, що Крим може бути тільки з Україною – з економічних, політичних, соціальних причин...

Далі члени нашого Комітету «Крим з Україною» почали працювати із науковцями Криму. Зібрали підписи більш ніж 360 відомих вчених Криму – під відозвою до кримчан про те, що Крим повинен бути у непорушній єдності з Україною. І ми розповсюдили це звернення великими накладами, по радіо і телебаченню...

– Серед підписантів були не тільки українці? Були кримські татари?

– Так, але на тому етапі ми ще не ставили завдання співпраці із татарами, головним для нас тоді було передусім консолідувати українські сили в Криму. Бо на загал вважалося, що в Криму тільки росіяни і кримські татари, а нам треба було показати, що в Криму є і діють українці, котрі також мають свої права на півострові. Адже за статистикою тоді у Криму жило близько 600 тисяч українців.

Отож, виходячи із цього завдання, ми провели Конгрес українців Ялти, Конгрес українців Північного Криму у Джанкої, Конгрес українців Севастополя, конгреси в інших районах Криму – за участі 300-400 делегатів. Роботи було багато, хлопці працювали день і ніч. А своєрідною вершиною цієї діяльності став Всекримський конгрес українців, проведений у Сімферополі в приміщенні драмтеатру за участі майже півтори тисячі делегатів від усіх районів Криму. У його роботі взяли участь і лідери Меджлісу кримськотатарського народу Мустафа Джемільев і Рефат Чубаров, також приїхав на конгрес із Києва В'ячеслав Чорновіл, і тоді ж уперше над Сімферополем було піднято український синьо-жовтий прапор...

**РОЗМОВАВ
ОЛЕКСАНДР
ЯРОШЕВСЬКИЙ**

(ПРОДОВЖЕННЯ)

Крим був приєднаний до Російської імперії військовою силою, тобто анексований. Отже, коли вести мову про самовизначення Криму, то у референдумі мають право брати участь лише ті його мешканці, які можуть довести, що їхні предки жили тут ще до 1783 року.

ГАЛИНА ГОРДАСЕВИЧ

Ви обурені, кажете: що за дурниці?! З того часу минуло вже двісті років і взагалі, як відомо, закони не мають зворотної дії.

Що ж, я з вами згодна: довести щось про своїх предків, які жили двісті років тому, для радянської людини справа абсолютно нездійсненна. Бо то якісь дикунки з острова Пасхи пам'ятають своїх предків до 25 коліна, ми намагалися навіть своїх батьків без особливої потреби зайвий раз не згадувати. Я також згодна відносно зворотної дії, але ж...

Як відомо з тієї ж історії, Алжир було захоплено Францією у середині минулого століття, там поселилося багато французів, у них народилися діти і внуки, алжирські французи навіть у самій Франції мали спеціальну напівзневажливу назву – чорноногі. Але коли у 1961 році в Алжирі проводився референдум, який проголосив державну незалежність, то французи в цьому не мали права брати участі.

Якщо ви все-таки продовжуєте наполягати, що двісті років достатньо, щоб на це не зміг посягати будь-який закон, то можемо зупинитися на тій даті, коли з Криму було депортовано кримських татар.

Спочатку треба повернути назад депортованих і їхніх нащадків (звичайно, тих, які захочуть повернутися). А тоді вже й проводити референдум про державне самовизначення. Та й то в ньому не повинні брати участі громадяни, які поселилися в

НАШ АРХІВ

На жаль, Росія таки пішла на конфронтацію з усім світовим співтовариством й анексувала Крим... 2014 рік, військова частина морських прикордонників у Балаклаві

ДЕ КРИМ, ДЕ РИМ...

Криму після 1944 року, а також їхні нащадки, навіть якщо вони тут народилися.

Отже, база для всіх нас – міжнародне законодавство. І скільки б референдумів ви не проводили, ніхто в світі їх не визнає. Чому? Та тому, що існує така безбездна річ, як прецедент. Майже завжди на кордонах країн існують так звані «непевні території», на які висувують претензії кілька держав.

Саме тому в Хельсінкі було підписано міжнародну угоду про непорушність кордонів. І мало не кожна держава знає, що коли визнає Крим, який раптом оголосив себе незалежною державою (або залежною від Росії), то в один прекрасний день виявиться, що, наприклад, Уельс в Англії чи баски в Іспанії, чи будь-яка з земель Німеччини оголосить себе незалежною державою (а вони, між нами кажучи, мають на те значно більше прав, ніж сучасні «корінні кримчани»)

Пригадаймо Ельзас і Лотарингію, через які не раз воювали Франція і Німеччина, або проблему судетських німців, або німців, виселених з теперішньої Калінінградської області Росії.

Кожна держава може висунути свої дуже аргументовані докази, чому ця територія має належати саме їй. І два проведені референдуми можуть дати протилежні результати, і життя вже показало, що це веде до нескінченних воєн, національної ворожнечі і політичної напруженості. Саме тому в Хельсінкі було підписано міжнародну угоду про непорушність кордонів. І мало не кожна держава знає, що коли визнає Крим, який раптом оголосив себе незалежною державою (або залежною від Росії), то в один прекрасний день виявиться, що, наприклад, Уельс в Англії чи баски в Іспанії, чи будь-яка з земель Німеччини оголосить себе незалежною державою (а вони, між нами кажучи, мають на те значно більше прав, ніж сучасні «корінні кримчани»).

І Росія не погодиться взяти Крим під свою високу руку, бо вона бачила, що було з Іраком, коли він посягнув на Кувейт. Ні, я не думаю, що почнетесь (не дай, Господи!) війна, що Москву будуть бомбити, як розбомбили Багдад. Але кредити Росії можуть заморозити, і на територію накласти ембарго, і...

Зрештою, російські політики краще мене знають, що може бути у такому випадку, так що не буду перераховувати. Звісно, Росія може зробити спробу «обманного маневру», на зразок виступу Козирева, здається в Гаазі, коли він спочатку приголосив усіх промовою в душі Жириновського, а побачивши реакцію, відразу заявив, що це жарт. Але піти на конфронтацію з усім світовим співтовариством, аби лише мати Крим, – на це Росія, безумовно, не піде.

І друге, в чому я хочу розчарувати adeptів Росії: не надійтеся на її «братську допомогу» – щоб ви могли покращити своє матеріальне становище, лишаючись під

юрисдикцією України. Ні, може, окремі спроби будуть, але це будуть чисто пропагандистські акції.

Росії зовсім не вигідно, щоб в Україні був заможний, мирний, квітучий Крим. Росії, – може, не всій, а тій, яка не позбулася імперських амбіцій, – вигідно мати голодний, невлаштований, злий Крим – таку собі міну, закладену під Україну, міну, яку завжди, у потрібну мить, можна привести в дію.

А міна не вибирає, кого їй вбивати. Отож давайте не шукати чортової корчми, бо пиття в ній отруйне. Давайте разом дбати, щоб Крим став перлиною України, як він того заслуговує.

Шовіністи є у кожній нації, але вони становлять меншість (правда, дуже галасливу). Більшість народу – це нормальні люди, які хочуть щастя для себе і своїх дітей. А щастя може бути лише в мирному співжитті і чесній праці.

«Кримська світлиця»
№ 18, 6 травня 1994 р.

ПРО АВТОРА

Галина Гордасевич народилася 1935 року у Кременці, але в 16 років опинилася в ГУЛАГу. Її звинуватили в антирадянській агітації. Дочка православного священика, також репресованого, отримала десять років, але на свободу вийшла через три – епоха змінилася. Після звільнення з таборів життя закинуло її на Донбас, спочатку в Макіївку, згодом у Донецьк, і далі цей край став для неї на довгі десятиліття рідною домівкою. Молода дівчина працювала робітницею на заводі, закінчила Донецький індустріальний інститут, згодом – Літературний інститут імені Горького в Москві, писала вірші, прозу та публіцистику. Галина Гордасевич стала співзасновницею Товариства української мови у Донецькій області, а потім і Донецької крайової організації Народного Руху. Пильну увагу вона приділяла кримській проблематиці – адже і Крим, і Донецьк відчували імперський московський тиск однаково боляче – і неодноразово друкувалася на шпальтах «Кримської світлиці». Не стало Галини Гордасевич у 2001 році.

УКРАЇНА ВІДРОДЖУЄ КРИМСЬКЕ САДІВНИЦТВО ТА ВИНОГРАДАРСТВО

ЧАСТИНА II. РІШУЧІ КРОКИ З ВІДРОДЖЕННЯ ГАЛУЗЕЙ

(ПРОДОВЖЕННЯ)

Увага республіканських як господарських, так і партійних органів до відродження й розвитку кримського садівництва та виноградарства на півострові після його входження в Україну була постійною і системною. Вже після квітневого оприлюднення революційних планів подальшого розвитку у Кримській області цих галузей (26 серпня 1954 р.) Рада Міністрів УРСР та ЦК КПУ приймають постанову «Про заходи з подальшого розвитку сільського господарства, міст і курортів Кримської області».

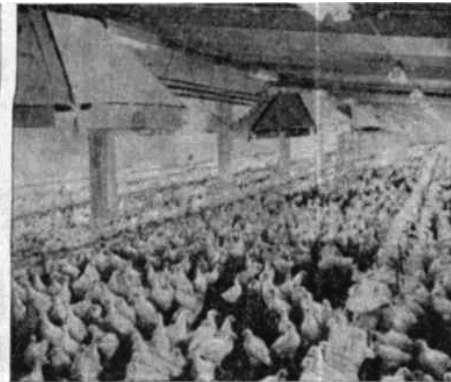
ПЕТРО ВОЛЬВАЧ

Ця Постанова стала своєрідною стратегічною програмою розвитку кримського садівництва та виноградарства. Перш за все, вона затвердила ретельно опрацьовані плани закладки садів і виноградників на 1955-1958 рр. Упродовж досить короткого періоду в колгоспах та радгоспах Кримської області руками українських переселенців потрібно було посадити 10,9 тис. га промислових садів, майже 9,35 тис. га виноградників, 890 га ягідників. Величезний обсяг робіт також потрібно було виконати з відродження та реконструкції занедбаних 1,690 тис. га садів і майже на такій же площі провести реконструкцію виноградників. Значно більший обсяг робіт колгоспи і радгоспи області мали виконати з упорядкування наявних садів (на площі майже 5,0 тис. га та на 7,5 тис. га виноградних плантацій). Таких масштабів поступу ці галузі не знали за всю історію кримського садівництва та виноградарства.

Опрацьований у Києві план відродження та розвитку садівництва і виноградарства був досить виважений і настільки добротний, що у ньому передбачалося навіть виділення одним з підрядників – ма-

ЯК ЦЕ БУЛО...

Збирання рису в радгоспі «Герої Сиваша» Красноперекопського району. Бройлерна птахофабрика «Родина» Роздольненського району. В пальметному саду колгоспу імені Н. К. Крупської Нижньогірського району.

шинно-тракторним станціям у гірських районах вибухівки для передпосадкової підготовки ґрунту. Саме в цей час розпочинається створення потужного спеціалізованого садівничо-виноградарського об'єднання – Кримвинтресту. Урядовою постановою з Міністерства промисловості продовольчих товарів УРСР у липні 1954 року Кримвинтресту у Сімферопольському та Старо-Кримському районах передали землі кількох радгоспів. Було поставлене завдання на їхній базі впродовж 4-5 років створити потужні виноградарські господарства площею промислових виноградників до 1500 га. Так стали знамениті виноградарсько-виноробні гіганти – радгоспи «Виноградний», неподалік Сімферополя, та «Золоте поле» під Старим Кримом. У той же час перепрофілювали Феодосійський зернорадгосп. Відповідно до урядової постанови у цьому господарстві на площі 1100 га з 1954 року почали створювати спеціалізоване виноградарське господарство. Його головним завданням було вирощуван-

ня цінних столових та технічних сортів винограду. Тож підвалини майбутнього потужного промислового феодосійського виноградарства та виноробства були закладені вже у перші роки входження Кримської області в Україну.

Привертає до себе увагу зміна концепції розвитку садівництва та виноградарства. Якщо Російська Федерація створювала промислові сади та виноградники головним чином на Південнобережжі, у гірському Криму та у Передгір'ї, то після 1954 року ареал садівничих та виноградарських зон поширився на степову зону, Східний, Західний Крим та Керченський півострів. Упродовж 1955-1958 рр. Україна запланувала створити по кількасот гектарів садів у таких степових районах: Азовському (370 га), Джанкойському (690 га), Красноперекопському (510), Красногвардійському (390 га), Ленінському (260 га), Нижньогірському (430 га), Сакському (410 га) та ін.

Щодо виноградників, то не було жодного району, в якому не передбачалося створення промислових

насаджень. Найбільші площі виноградних плантацій планувалося закласти упродовж 1955-1958 років у нових для цієї галузі степових районах: Азовському (605 га), Джанкойському (803 га), Красногвардійському (870 га), Красноперекопському (680 га), Роздольненському (410 га). Загалом за чотири роки площа садів в області мала збільшитися на 8500 га, а виноградників – на 9250 га. Таких темпів розвитку провідних галузей – садівництва та виноградарства – півострів ще не знав.

Проблема відродження та подальшого розвитку садівництва та виноградарства у Криму перебувала під жорстким контролем українських урядовців. Київ неодноразово попереджав вайлувате й амбітне кримське керівництво про невиконання щорічних завдань зі створення нових садів та виноградників і незадовільний темп реконструкції та ремонту вже наявних насаджень. До того ж Кримський обком партії та облвиконком досить не ефективно працювали над забезпеченням житла переселенцям та їхнім облаштуванням на півострові. Зазначені проколи місцевої влади змусили Київ докорінно змінити керівництво Кримської області.

Добрий фахівець із сільськогосподарського виробництва і доповідний організатор Василь Ком'яков, який у 1955 році змінив на посаді секретаря Кримського обкому Дмитра Полянського, відродження садівництва та виноградарства в області розглядав як пріоритетне завдання. Саме з його ініціативи впродовж 1956-1958 рр. у Криму та Києві було проведено низку досить важливих, доленосних для кримського садівництва та виноградарства заходів.

На одному з таких заходів Василь Ком'яков, якого навіть його

опоненти справедливо вважають батьком відродженого кримського садівництва та виноградарства, вперше доповів про грандіозний десятилітній план розвитку цих галузей у Криму. А вони були вражаючими за своєю масштабністю. Лише впродовж 1956-1960 рр. в області передбачалося посадити 20 тис. га садів, а за наступні 10 років – ще 40 тис. га. Це майже в 5-6 разів більше порівняно із довоєнним періодом.

Ще грандіозніші плани були з розвитку кримського виноградарства: за п'ятирічку в області мали посадити 40 тис. га нових виноградників, а за десять років – 92 тис. га. Хоч такі показники багатьом видавалися нереальними, але, як показало життя, вони все-таки були виконані. Саме в цей час у Красногвардійському районі було створено 6400 га садів та виноградників, а у Сімферопольському, Джанкойському та Сакському по 4440 га, в Азовському – 3900, Октябрьському – 3500, Первомайському – 3100 га.

В цей період було створено кілька виноградарських радгоспів-гігантів – «Золоте поле» у Кіровському районі – 1700 га, «Золота балка» під Севастополем – понад 1500 га, радгосп «Виноградний» під Сімферополем – 1450, а під Джанкоюм – радгосп «Ново-Джанкойський» – 1350 га. Понад 1000 га садів та виноградників посаджено у колгоспі «Україна» Кіровського району та колгоспі «Дружба народів» Красногвардійського району.

Отже, є всі підстави стверджувати, що Україна вже у першу п'ятирічку перебування Кримської області в її складі докорінно змінила не лише ідеологію цих галузей, але й значно розширила ареал промислового садівництва та виноградарства на півострові.

ВІТАЄМО!

МНОГАЯ ЛІТА,
ПЕТРЕ ВАСИЛЬОВИЧУ!

Осередок українства в Криму – «Кримська світлиця» – пробивався й зажив зусиллями українців Криму. І згодом зусиллями тих самих людей він міцнішав та набував сил і значущості. Одним з тих, без кого цей патріотичний проект так би й залишився лише маренням українських ентузіастів Криму і не відбувся б, був і є Петро Васильович Вольвач.

Петро Вольвач – визнаний симиренкознавець, лауреат премій ім. Л. П. Симиренка НАН України і Дмитра Нитченка, член Національної спілки письменників України, заслужений діяч науки і техніки АР Крим.

Але «не хлібом єдиним...» і навіть не єдиним розкішним симиренківським яблуком живе людина! Петро Вольвач – голова Кримського осередку Наукового товариства імені Шевченка, того, завдяки зусиллям якого спільно з Всеукраїнським товариством «Просвіта» та іншими культурницькими силами кримського українства з'явилася чверть століття тому в Україні екзотична, як на сторонній погляд, «садовина»: газета «Кримська світлиця». Із першого номера, всі 25 років, Петро Вольвач – наш незмінний автор.

Він писав і пише про все, що просвіщає читача: і про гострі злободенні події політичного та культурного життя, і про українців не тільки в Криму, а й у широким світі. Проте головна його тема – дослідження та актуалізація того, як Україна свій Крим плекала, об-

живала, пестила та розвивала. Як дарувала йому і свою воду Дніпрову, і щедрі праці українських селян у таврійських степах та передгір'ях, як несла Україна спустошеному війною та повоєнним лихоліттям Кримові тепло свого серця, культуру, освіту...

І сьогодні рідко яке число сучасної «Кримської світлиці» не містить його чергового допису – дослідницького чи громадянського, але завжди – щирого українського!

У світі яскраві збіги – ніби випадкові, але мудрі люди знають: «випадковість» – то зазвичай якась позначка, підказка, мов яскравий завиток візерунка на суворому полотні життя. За два тижні матимемо свято: 25 років виходу в світ першого числа газети «Кримська світлиця». А сьогодні, 15 грудня, ми вітаємо Петра Вольвача з днем народження.

Многая літа, колего, старший друже, палкий патріоте України і Криму, дорогий та шановний Петре Васильовичу!

**КОЛЕКТИВ
РЕДАКЦІЇ
«КРИМСЬКОЇ
СВІТЛИЦІ»**

КАЛЕНДАР КРИМУ
ПО-УКРАЇНСЬКИ

ПОСТАТІ

7 ГРУДНЯ 1894 Р. – у с. Галиця Ніжинського повіту на Чернігівщині народився **Іван Дубовий**, полковник Армії УНР. Очолював 2-й курінь 2-го Запорізького полку під час походу Армії УНР на Крим у квітні 1918 р. Був командиром пішого полку ім. гетьмана Мазепи 1-ої Запорізької дивізії, командиром Запорізького корпусу (13.04-14.05.1919 р.) під час його переходу через Румунію, командиром бригади в Зимовому поході Дієвої Армії та командиром 1-ї Запорізької бригади у 1920 р. Вхорив до Союзу Лицарів Залізного Хреста, був засновником і незмінним головою Товариства Запорожців у Франції. Помер у місті Ла-Рошель 27 грудня 1956 р.

11 ГРУДНЯ 1986 Р. – у місті Кременець Тернопільської області народився **захисник України Дмитро Лабуткін**. У 2009 р. скінчив Львівський інститут Сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету «Львівська політехніка» за спеціальністю «Журналістика». Проходив службу в Севастополі, брав участь у далеких морських походах та міжнародних військових навчаннях. Працював у телерадіокомпанії «Бриз», висвітлював бойову підготовку, повсякденну діяльність, соціальні питання та проблеми військовослужбовців і членів їхніх родин. Був професійним репортером: сам знімав відео, писав тексти та монтував сюжети. Навесні 2014 р. після окупації Криму російськими військами виїхав до Одеси, куди евакуювалася ТРК «Бриз»; виходив з Криму одним з останніх військовослужбовців. У зоні АТО виконував обов'язки прес-офіцера сектора «С» у званні капітан-лейтенанта. 21 січня 2015 року вирушив до міста Дебальцеве Донецької області як журналіст, виконуючи завдання зі збору фотоматеріалів для переговорної групи у Мінську. Його останній репортаж був присвячений героїчному вчинку артилеристів 128-ї гірсько-піхотної бригади, які захопили російський танк. Загинув 16 лютого 2015 р. в Дебальцевому, їдучи на БТР у колоні, яка

Референдум 1991 року

Іван Дубовий

Дмитро Лабуткін

перевозила поранених до Артемівська. День ротації став для нього останнім днем життя. Став першим загиблим у зоні АТО військовим журналістом України. Залишив дружину і доньку. Похований у батьківському селі Білокриниця Кременецького району Тернопільської області. Посмертно нагороджений: орденом Богдана Хмельницького III ступеня (Указ Президента України № 366/2015 від 27 червня 2015 року), відзнакою «За військову доблесть» (Наказ міністра оборони України, грудень 2015 року), відзнакою «Народний Герой України» (24 липня 2016 року), отримав звання капітана 3 рангу. На честь Дмитра Лабуткіна було відкрито пам'ятні дошки у Білокриницькій ЗОШ та Тернопільській ЗОШ № 23.

ПОДІЇ

ГРУДЕНЬ 1992 Р. – виходить наказ міністра оборони України про створення телерадіоцентру «Бриз» у Севастополі.

1 ГРУДНЯ 1991 Р. – під час загальнонаціонального референдуму про незалежність України 54% мешканців Криму проголосували «за»; у Севастополі – 57% мешканців міста.

1 ГРУДНЯ 2013 Р. – рух «Євромайдан-Крим» ініціював мітинг за участі правозахисників проти розгону студентів у Києві. Акція розпочалася перед Радою міністрів АР Крим і перейшла під бу-

дівлю головного управління МВС України в АР Крим.

У Ялті розпочалися переслідування співробітників Кримського гуманітарного університету (КГУ): старшого викладача Ольгу Скрипник і координатора міжнародних проектів Тетяну Прилипо, які брали участь в акціях на підтримку євроінтеграції України, в адміністрації вишу примушували до звільнення.

У Севастополі відбулася нарада за участі структур українських партій, на якій обговорювалося створення більш чіткої і жорсткої структури взаємодії між проукраїнськими партійними та громадськими організаціями міста, а також максимальне залучення насамперед службовців, а згодом і військовослужбовців та членів їхніх родин до Євромайдану в Севастополі. Наступним на нараді розглядалося питання підготовки та проведення автопробігу «Автомайдан-Севастополь» як протесту проти насильства, скоєного в Києві. Особливу увагу було скеровано на штаб тилу ВМСУ, студентів СВМІ ім. П.С. Нахімова та СевНТУ. Проте буквально за добу керівництво тилу провело інструктаж, на якому було сказано, щоб жоден службовець і військовослужбовець не з'являвся на подібних заходах під загрозою звільнення. Такий же інструктаж зі службовцями, військовослужбовцями та студентами було проведено в СВМІ ім. П.С. Нахімова.

2 ГРУДНЯ 2013 Р. – відбулося позачергове пленарне засідання Верховної Ради АР Крим, на якому було прийняте звернення до Президента України із закликом застосувати всі можливі заходи для відновлення громадського порядку аж до введення надзвичайного стану. Тоді ж у Сімферополі зібрався провладний мітинг «Кримчани – за мир та стабільність в Україні».

У Севастополі на площі Нахімова близько сотні активістів зібралися на підтримку Євромайдану в Києві.

3 ГРУДНЯ 2013 Р. – уночі було здійснено підпал дерев'яного Хрестовоздвиженського храму УПЦ КП в Євпаторії. У Сімферополі відбулося засідання президії ВР АРК, на якому обговорювалася політична ситуація в країні, під час якого перший віце-спікер Сергій Донич обізвав євромайданівців «непотребом». Депутат фракції Партії регіонів Володимир Кличніков заявив про необ-

Мітинг «Євромайдан-Крим», 7 грудня 2013 року. Фото В. Притули

Підпалений дерев'яний Хрестовоздвиженський храм УПЦ КП в Євпаторії

Провладний мітинг «Кримчани – за мир та стабільність в Україні»

Пам'ятник Тарасу Шевченку в Ялті

хідність відстежування «ініціаторів націоналістичного спрямування», заявивши, що визначити їх не важко, тому що «найчастіше більшість з них жодного слова російською не знають», і запропонував парламенту звернутися до Міністерства юстиції АРК щодо розгляду питання про заборону на території півострова діяльності ВО «Свобода».

4 ГРУДНЯ 2013 Р. – у Сімферополі відбулася акція «Йолка для Януковича»; того ж дня було ство-

«Євромайдан-Крим» у Севастополі

рено координаційну раду кримського Майдану.

У Севастополі було проведено автопробіг, у якому вперше взяли участь фанати футбольного клубу. Всі номери автомобілів зафіксували працівники ДАІ, зупиняючи їх на трасах без видимих причин. З грудня 2013 р. до лютого 2014 р. всі машини, що брали участь в автопробігу, були пошкоджені, а деякі й спалені. Згодом стало відомо, що всі команди на залякування активістів виходили від керівництва СМДА.

6 ГРУДНЯ 2013 Р. – учасники кримського Майдану створили Штаб національного спротиву.

7 ГРУДНЯ 2013 Р. – «Російська громада Севастополя» виступила на підтримку дій «Беркута», що розігнав протестувальників у Києві.

В Ялті на набережній відбулася мирна акція проти застосування насильства і залякування органами влади своїх громадян. Близько 50 людей пройшли дорогою від готелю «Ореанда» до пам'ятника Леніну. Студенти КГУ повідомили, що керівництво вишу заборонило їм брати участь у подібних заходах, погрожуючи відрахуванням.

У Сімферополі євромайданівці провели мітинг під стінами Ради міністрів АРК, після чого пройшли центральними вулицями міста до приміщення Представництва Президента України в Криму. В акціях узяли участь до півтисячі осіб. Під час пікетування учасники акції ухвалили резолюцію з вимогою розпуску Верховної Ради АРК.

8 ГРУДНЯ 2007 Р. – в Ялті відкрито пам'ятник Тарасу Шевченку, який став четвертим скульптурним зображенням поета на території Криму. Скульптуру було виготовлено в Аргентині й за два роки до встановлення теплоходом доставлено до Криму. Спонсорами проекту виступило подружжя з української діаспори в Канаді. На рахунок автора пам'ятника Леоніда Молоканіна ялтинський Шевченко став чет-

вертим; інші його роботи встановлені в Буенос-Айресі, Вашингтоні та Санкт-Петербурзі.

9 ГРУДНЯ 2013 Р. – на мітингу в Севастополі зібралися кілька десятків прибічників євроінтеграції, котрі засудили звернення депутата Севастопольської міської ради Сергія Смольянинова до президента РФ Володимира Путіна з закликом ввести російські війська до України, відсутність належної реакції на це з боку депутатського корпусу та рішення позачергової сесії СМДА про звернення до керівництва України з пропозицією «внести корективи до зовнішнього курсу в бік Митного союзу».

10 ГРУДНЯ 2013 Р. – у Сімферополі відбулася одна з наймасштабніших акцій руху «Євромайдан-Крим».

13 ГРУДНЯ 2013 Р. – у Севастополі на залик члена депутатської фракції СМДА «Комуністи Севастополя», голови ГО «Православний Севастополь» Артема Мальцева на площі Нахімова зібралися прибічники вступу України до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном. Мітинг, який мав виразно антиукраїнське спрямування, супроводжувався скандуванням «Россия, Украина, Беларусь – Святая Русь!» Під час заходу лунали заклики до президента України Віктора Януковича «дати раду свавільникам Майдану» і «повторити подвиг Богдана Хмельницького» – «звільнити російський Крим з української окупації і воз'єднати з батьківщиною». Наостанок усім охочим було запропоновано взяти участь в автопробігу «Где мы – там Россия!» з Андріївськими прапорами.

14 ГРУДНЯ 2013 Р. – біля СМДА відбулося чергове зібрання Євромайдану. Учасники тримали в руках прапори України та Євросоюзу, скандували «Банду – геть!», «Слава Україні, Героям слава!». Біля них розташувалися активісти проросійських організацій, які тримали в руках прапори Росії та Андріївські прапори.

15 ГРУДНЯ 2013 Р. – лідери й активісти кримського Євромайдану виступили під час всеукраїнського віча на Майдані в Києві, де вони перебували тривалий час. Тоді ж понад тисяча мешканців Криму виїхала до Києва для участі в «Антимайдані».

КРИМ У ТВОРАХ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ПОВЕРНУТИСЯ
З КРИМУ
ЖИВИМ

Генріх Белль – видатний німецький письменник ХХ століття, лауреат Нобелівської премії з літератури, член і президент ПЕН-клубу (німецького та світового). Він побував в Україні, у тому числі і в Криму, але не з власного бажання, а за обставин, про які йому було важко згадувати, говорити, писати. Але, мабуть, такою кармою наділений наш Крим, що його не оминають війни, і велика частка літератури про цей сонячний півострів – це воєнні мемуари. Капрал Белль у Криму воював.

ВАЛЕРІЙ
ВЕРХОВСЬКИЙ

Генріх Белль народився 21 грудня 1917 року в Кельні у католицькій родині. Його потяг до літературної творчості дав про себе знати ще в дитинстві. Так само, ще в школі, проявилися інші його риси – наприклад, він не виявив бажання вступати до гітлерюгенду, як більшість його однокласників. Згодом у інтерв'ю Генріх Белль скрушно скаже: «Ми, німці, народ слухняний». Він не був слухняним, але коли його, на той час уже студента Кельнського університе-

ЗАХІДНИЙ ПОГЛЯД

Генріх Белль

Німецький військово-транспортний літак над Чорним морем

ту, призвали до лав Вермахту, ніхто не питав, чи має він бажання йти воювати. З 1939 року Генріх Белль – солдат Другої світової війни.

Письменники на ній воювали... Десь піднімали свої літаки в бій Антуан де Сент-Екзюпері та Хол Клемент, ішов у бій танкіст Гюнтер Грас, командував артилерійською батареєю Олександр Солженіцин, воював на Тихому океані матрос Рон Хаббард, полковав на підводні човни у Карибському морі Ернест Хемінгвей та сидів у таборі для полонених Курт Воннегут.

Це – лише ті, хто повернувся з війни.

Беллю довелося повоювати у Франції, а згодом – і на Східному фронті. У 1942-му він побрався з Анною-Марією Чех, і одразу після весілля – знову потрапив на фронт, його солдатський шлях тепер проліг по Україні: «Львів гарний... Вулиці тут такі, як у великих містах світу. Широкі, елегантні, пологі вулиці з біло-жовтими будинками, які здаються вимерлими, а на вулиці повно людей», – згадував письменник. У Львові довго Белль не за-

тримався. Армії Вермахту просувалися на південь, до Чорного моря, і так він потрапив до Одеси, а далі їх мали відправити до Криму. «Єдине, чого нам хотілося, – це вибратися із тих великих чорних і брудних стін, але тепер, коли ми вже стояли на вулиці, нам здавалося, що краще було б повернутися до казарми. Лише два місяці минуло відтоді, як нас забрали до армії. Ми дуже боялися і водночас розуміли, що коли вернемося назад, то неодмінно захочемо піти знов, однак тоді вже не зможемо; а була ще тільки четверта година і спати нам не давали воші й спів у казармі, до того ж ми боялися і заразом сподівалися, що другого ранку буде льотна погода і нас переправлять у Крим, де ми загинемо. Ми не хотіли вмирати, і в Крим ми не хотіли...» («Тоді в Одесі»).

У Генріха Белля нам не знайти описів гарних кримських краєвидів, чудової природи краю, де ниви і гори чарівні, де сонце і море цілющі... Ні, якщо ти – на Східному фронті, то твій Крим – це свинцеві хмари, чорно-синє небо, жорстоке Чорне море. Це – поле засохлих соняшників, в якому майбутній нобелівський лауреат ховається від вогню ворожих гвинтівков. Це – пекло...

«Війна мерзена, безжальна та антигуманна, мені просто не добрати відповідних для неї слів, можливо, згодом я розповім тобі про неї. Я вже звик промовляти, коли проходжу повз убитого: «Врятуй, Боже, душу твою!» – незалежно, німець той або росіянин». (З листа капрала Белля до дружини. Крим, 21 листопада 1943 року).

Коли ти лежиш на передовій посеред Криму на соняшниковому полі в листопаді, то молишся тільки, щоб обстріл швидше закінчився. Шовіністична пропаганда і бадьорі марші – лишилися для тилкових щурів. Благаєш, аби куля тебе оминула, хоч і знаєш, що, оминувши тебе, вона влучить у когось іншого... Війна візьме свою данину.

«Там, де було Чорне море, яке не видно звідси, небо мало ще темніше, майже синьо-чорне забарвлення; здавалося, що сутінки та ніч насуваються зі сходу. Десь у глибині лєтовища, біля похмурих ангарів, баки крилатих монстрів по вініа заливалися бензином, після чого монстри відсувалися назад і зі зловтішною привітністю розкривали черева, які наповнювалися людьми – сірими, виснаженими та зневіреними солдатами; в їхніх очах не можна було побачити нічого, крім страху: Крим давно вже був оточений...» («Віники в'язати»).

Йому пощастило вийти з Криму живим. Він опинився на Західному фронті, потрапив до американського полону і повернувся додому. Щоб жити з коханою дружиною та дати життя двом дітям. Щоб працювати дрібним службовцем у статистичному бюро та писати свої оповідання, і невдовзі увійти до переліку найвідоміших німецьких літераторів. Щоб завжди казати правду, тому що знав криваву ціну брехні. Щоб засудити репресії проти Мустафи Джемілева, щоб приймати у себе вдома – транзитом з Радянського Союзу в Америку – Солженіцина, котрий пройшов ту ж саму війну, тільки з протилежного боку фронту.

Щоб написати про те, яка то жадлива річ – війна; про те, що всі війни рано чи пізно закінчуються, що єдиною справжньою перемогою може бути лише мир; що на полі битви згодом виростуть квіти, от тільки загиблих ніколи не повернеш...

Щоб написати про те, яка то жадлива річ – війна; про те, що всі війни рано чи пізно закінчуються, що єдиною справжньою перемогою може бути лише мир; що на полі битви згодом виростуть квіти, от тільки загиблих ніколи не повернеш...

У Генріха Белля нам не знайти описів гарних кримських краєвидів, чудової природи краю, де ниви і гори чарівні, де сонце і море цілющі... Ні, якщо ти – на Східному фронті, то твій Крим – це свинцеві хмари, чорно-синє небо, жорстоке Чорне море. Це – поле засохлих соняшників, в якому майбутній нобелівський лауреат ховається від вогню ворожих гвинтівков. Це – пекло...

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ВУЛКАНИ КРИМУ

Сальса (Salsa) – не лише гострий соус і не лише темпераментний латиноамериканський танець. Salsa – це ще й «сальза», грязьовий вулкан. Щедра на дива кримська природа спромоглася здивувати нас навіть вулканами. Вони вивергають не вогонь і магму, а лише рідку глину, вони невеликі, порівняно зі справжніми вулканами, але чотириста років тому один із них своїм виверженням спричинив справжнє лихо...

глину, вони невеликі, порівняно зі справжніми вулканами, але чотириста років тому один із них своїм виверженням спричинив справжнє лихо...

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета. Виходить із 31 грудня 1992 року. Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор

Андрій ШЕКУН

Головний редактор

Віктор Мерджинський

Дизайн та верстка

Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат ТОВ «Типографія «Від А до Я» м. Київ, вул. Колекторна, 38/40 тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51 Розповсюдження і реклама тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2017 р.:
1 місяць – 12,44 грн.;
півріччя – 74,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.

Ціна договірною

50

940020

820157

4